

Gittin Sources 53

שעורי הרב (סולובייצ'יק) מסכת גיטין דף פא עמוד א

הן הן עדי יחוד הן הן עדי ביאה

א. גדרו

איתא במתני', המגרש את אשתו ולנה עמו בפונדקי ב"ש אומרים אינה צריכה הימנו גט שני ובה"א צריכה הימנו גט שני. והרמב"ם חילק בין ראוה שנבעלה ללא ראוה שנבעלה. שבראוה שנבעלה כתב הרמב"ם (פ"י מגירושין הי"ז), "המגרש את אשתו וחזר ובעלה בפני עדים קודם שתנשא לאחר וכו' חזקה היא שאין אדם עושה בעילתו באשתו בעילת זנות והרי בידו לעשותה בעילת מצוה, לפיכך הרי זו בחזקת מקודשת קידושי ודאי וצריכה ממנו גט שני". הרי שבראוה שנבעלה פסק הרמב"ם עפ"י רובא דליתא קמן שאין אדם עושה בעילתו באשתו בעילת זנות, שהיא מקודשת בתורת ודאי.

ובלא ראוה שנבעלה כתב הרמב"ם (שם הי"ח), "נתייחד עמה בפני עדים והוא שיהיו שני העדים כאחד, אם היתה מגורשת מן הנשואין חוששין לה שמא נבעלה והן הן עדי יחוד הן הן עדי ביאה, שכל המקדש בביאה אינו צריך לבעול בפני עדים אלא יתייחד בפניהן ויבעול כמו שבארנו, לפיכך צריכה גט מספק והרי היא ספק מקודשת", הרי שבלא ראוה שנבעלה פסק הרמב"ם שהיא ספק מקודשת. ומזה מוכח שהרמב"ם אינו סובר כרש"י (לקמן פא: ד"ה הן הן) שהן הן עדי יחוד הן הן עדי ביאה הוא רובא דליתא קמן ד"כיון דראו שנתייחדו אין צריך עדות של ביאה גדול מזה", דהיינו שראיית יחוד היא ראיית ביאה, דא"כ היה לה להיות ודאי מקודשת.¹⁰⁷

אלא נראה לבאר את שיטת הרמב"ם על פי דבריו שם שענין הן הן עדי יחוד הן הן עדי ביאה הוא, "שכל המקדש בביאה אינו צריך לבעול בפני עדים אלא יתייחד בפניהן", דהיינו שהן הן עדי יחוד הן הן עדי ביאה הוא הלכה שעדות על יחוד מהניא בתורת עצמה לקיום הדבר דקידושי ביאה, ואינה עדות על ביאה. וכן מצינו שיחוד מהני בתורת עצמו להיות כניסה לחופה, שבעיקרה חופה היא ביאה, ומ"מ כתב הרמב"ם (פ"י מאישות ה"א), שחופה היינו ש"ייתחד עמה ויפרישנה לו וייחוד זה הוא הנקרא כניסה לחופה והוא הנקרא נישואין בכל מקום". והביאור בזה הוא שחופה מתחלת ביחוד ונגמרת בביאה, ולכן יש ביחוד כניסה לחופה, וכניסה לחופה מהניא לנישואין. הרי שיחוד מהני לנישואין בתורת עצמו ולא בתורת ראייה שהיתה שם ביאה. וכמו כן בקידושי ביאה עדות על יחוד מהניא בתורת עצמה ולא בתורת ראייה על ביאה.

ונראה לבאר הטעם שביחוד בעד קידושין היא ודאי מקודשת משום הן הן עדי יחוד הן הן עדי ביאה, ובמגרש את אשתו ולנה עמו בפונדקי היא ספק מקודשת, שביחוד בעד קידושין הוא בודאי נתכוין לקידושין, ובמגרש את אשתו ולנה עמו בפונדקי יש ספק אם נתכוין לקידושין או לזנות. ואף שאם נבעלה יש חזקה שאין אדם עושה בעילתו באשתו בעילת זנות, מ"מ בזה שלא ראוה שנבעלה היא ספק מקודשת.

ויש להעיר שיש חידוש בדן המגרש את אשתו ולנה עמו בפונדקי, שעדים מועילים לקיום הדבר דקידושי ספק, ואין אומרים שעדות לקיום הדבר לא שייכת אלא על דבר שהוא ודאי. ויש לומר שבית שמאי שאמרו שהמגרש את אשתו ולנה עמו בפונדקי אינה צריכה הימנו גט שני חולקים בנקודה זו וסוברים שעדי יחוד לא מהנו לחדש ספק קידושין משום שא"א להיות עדים לקיום דבר שהוא ספק, שראיית ספק אינה ראיית עדים.¹⁰⁸ וא"כ ביחוד בעד קידושין שהוא ודאי אף לבית שמאי אמרינן הן הן עדי יחוד הן הן עדי ביאה, ולא פליגי אלא במגרש את אשתו ולנה עמו בפונדקי שהוא ספק. אך התוספות לעיל (עט: ד"ה ב"ש) הביאו טעם אחר מהירושלמי לדברי ב"ש, שב"ש לטעמייהו דלא יגרש אדם את אשתו אא"כ מצא בה דבר ערוה הלכך מזהמת היא בעיניו ואינו בא עליה. וא"כ דין מיוחד הוא שבגרושתו אין אומרים הן הן עדי יחוד הן הן עדי ביאה.

רא"ש מסכת גיטין פרק ו סימן ד

גמ' תנא ובלבד שימות ולכי מיית הוי גיטא והא קיימא לן דאין גט לאחר מיתה אמר רבא נעשה כאומר מעת שאני בעולם ואף על פי שאמר מהיום לא היה בדעתו שאם ימות שיחול הגט מהיום^(x) כי רצון האדם לאחר הגירושין בכל מה שיוכל הלכך נעשה כאומר מעת שאני בעולם והכי קאמר^(y) מהיום יחול תנאי זה אם ימות שיחול הגט שעה אחת קודם למיתה ור^(z) יוסי מספקא ליה אי מהיום ממש קאמר או מעת שאני בעולם קאמר^(s) הלכך הויא מגורשת ואינה מגורשת:

חדושי הרמב"ן מסכת גיטין דף עג עמוד ב

ולכי מיית הוי גיטא והא קי"ל אין גט לאחר מיתה. פי' דקס"ד דמהיום אם מתי לר' יהודה כמהיום ולאחר מיתה משמע ליה וחזרה הוי לפיכך מחיים כאשת איש לכל דבריה ולר' יוסי נמי מספקא וא"כ קשיא לכי מאית נמי לא ליהוי גיטא, ואמר רבה באומר מעת שאני בעולם. פרש"י ז"ל לאו ארישא קאי באומר אם מתי דההוא ודאי לכי מאית איגלאי מילתא למפרע דהוי גט משעת נתינה והבא עליה פטור אלא באומר מעת שאני בעולם ליהוי גיטא, ואם זה הפירוש אמת מתני' חסורי מיחסרא ולא מחוור דא"כ הו"ל לפרושי בגמ' דמתני' חסורי מיחסרא והכי קתני, ועוד דתניא בתוספתא מפורש זה גיטך מהיום אם מתי מחולי זה ימים שבנתיים זכאי במציאתה ובמעשה ידיה וכו' והיא ששנויה כאן בגמ' אלמא לאו באומר מעת שאני בעולם היא אלא באומר מהיום אם מתי.

תוספות הרא"ש מסכת גיטין דף עג עמוד ב

תנא ובלבד שימות. פי' הא דתני מגורשת ואינה מגורשת וחייב אשם תלוי בלבד שימות דלא תימא מאחר שבשעה שבא עליה היה ספק כרת יביא אשם תלוי מיד על אותה ביאה ואם לא מת אח"כ יביא גם חטאת, קמ"ל כיון שעומד הדבר להתברר אם יבא לידי חיוב חטאת לא מחייב אשם תלוי כמו אוכל ספק חלב ונדוע לו שהיה חלב קודם שהביא אשם תלוי. כן נראה לי.

תלמוד בבלי מסכת גיטין דף כה עמוד ב

תולה בדעת אחרים אית ליה ברירה, דתנן: מה היא באותן הימים? ר' יהודה אומר: הרי היא כאשת איש לכל דבריה, ולכי מיית הוי גיטא.

רש"י מסכת גיטין דף כה עמוד ב

מה היא באותן הימים - לקמן /גיטין/ במי שאחזו (עג) זה גיטך מעכשיו אם מתי מחולי זה הרי זה גט אם מת מאותו חולי מה היא כל ימי החולי.

כאשת איש - אם כהן הוא אוכלת בתרומה ואם זינתה בחנק.

ולכי מיית הוי גיטא - דקתני רישא הרי זה גט ואיירי ר' יהודה במה היא באותן הימים אלמא לא פליג ברישא ולא אמרינן גט לאחר מיתה הוא כיון דאמר מעכשיו ואף על גב דכשנתן הגט הוא מספקא ליה אם יחיה אם ימות ותלה התנאי בדעת מי שמתו וחייב תלויים בידו וכשמת אמרינן הוברר הדבר דמשעת נתינה היה ראוי למות מחולי זה וה"ל גט מההיא שעתא שע"מ כן מסרו ואין זה כשאר תנאים שאדם מתנה בגט שבידו לקיימם ודעתו לקיימם כשמתנה עליהם ולכשנתקיים התנאי הוי גט למפרע דהתם לאו טעמא משום ברירה הוא אבל הכא דאין בידו ובשעת התנאי הוא ספק והתנאי מתקיים מאליו אי לאו משום ברירה לא הוי גט מחיים.

תוספות מסכת גיטין דף כה עמוד ב

מה היא באותן הימים - פי' בקונטרס דקאי ארישא דתנן במי שאחזו (לקמן דף עב). הרי זה גיטך מהיום אם מתי מחולי זה הרי זה גט אם מת וקאמר מה היא כל ימי החולי וקשה דהתם (דף עג): פריך עלה בגמ' ולכי מיית הוי גיטא והא אין גט לאחר מיתה ומאי קושיא אי קאי אמהיום א"כ חל גט מחיים ושם פי' בקונטרס דלא קאי אמהיום אלא מילתא באפיה נפשה היא וי"ל דלעולם קאי אמהיום והכי פריך כיון דאמר שהיא כאשת איש אם כן לא חל הגט מחיים אלא לאחר מיתה אם כן לכי מיית היכי הוי גט הא אין גט לאחר מיתה ומשני באומר מעת שאני בעולם פי' מה שאמר מהיום היינו שיחול הגט שעה אחת קודם מיתתו ולא דוקא מהיום ממש קאמר אלא כלומר מהיום שאני בעולם דכיון שתולה הדבר במיתתו אינו חושש רק שיחול הגט מחיים וכן משמע בתוספתא דקתני זה גיטך מהיום הימים שבינתיים זכאי במציאתה ובמעשה ידיה כו' משמע אף על גב דאמר מהיום לא מהיום ממש קאמר.

ולכי מיית הוי גיטא אלמא יש ברירה - פי' בקונטרס אף על גב דתנאי הוא צריך ברירה כיון דאין בידו ובשעת התנאי ספק הוא והתנאי מתקיים מאליו ואי לאו משום ברירה לא הוי גט ולא דמי לשאר תנאים שבידו לקיימם ודעתו לקיימם ומיהו הכא על כרחך אי אפשר אלא מטעם ברירה כיון דמוקי לה במי שאחזו (לקמן דף עג): באומר מעת שאני בעולם פי' שעה אחת קודם מיתתו ואותה שעה שהגט חל אינה מבוררת וידוע וצריך ברירה ומ"מ כדברי רש"י כן הוא אפי' בתנאי צריך ברירה דהריני בועליך על מנת שירצה אבא חשיב לקמן ברירה והא דאמר בפרק בכל מערבין (עירובין דף לז): הרי זו תרומה על זו אם ירדו גשמים היום כו' הכי נמי דלא הוי תרומה היינו למאן דאית ליה ברירה קאמר תימה דבפרק בכל מערבין (שם דף לו): אמר רב ליתא למתני' מקמי או ופריך אדרבה ליתא לאיו מקמי מתני' ומשני לא סלקא דעתך דשמעינן ליה לר' יהודה דלית ליה ברירה דתנן הלוקח כו' והשתא אכתי ליתא לדאיו ולההיא דהלוקח מקמי מתני' דעירובין ומתני' דמי שאחזו דמייתי הכא ומקמי ברייתא דמרובה (ב"ק דף סט). דקאמר ר' יהודה שחרית אומר בעל

הבית כל מה שילקטו כו' דבכל הני אית ליה לר' יהודה ברירה וי"ל דרב מחלק בין תולה בדעתו ובין תולה בדעת אחרים וההיא דהכא ודמרובה הוי תולה בדעת אחרים והתם אית ליה ברירה אבל תולה בדעת עצמו לית ליה ברירה והכי פירושו התם ליתא למתני דקתני דאית ליה לרבי יהודה ברירה אפי' תולה בדעת עצמו מקמי איז וההיא דהלוקח והא דפריך אההיא דאיו מ"ש לכאן ולכאן דאין ברירה כו' לא לרב פריך דלדידיה דמחלק בין תולה בדעת עצמו לתולה בדעת אחרים אתי שפיר אלא למי שאינו מחלק פריך ורבי יוחנן נמי דמשני וכבר בא חכם אינו מחלק דלדידיה ודאי ליתא לדאיו מקמי כל הנהו ומיהו קשה דבסוף ביצה (דף לז: גבי שנים שלקחו חבית ובהמה בשותפות מדקדק דרבי יוחנן לית ליה ברירה מדמפרש מילתא דאיו והא על כרחך ליתא לדאיו כדפירשנו וי"ל דהוה מצי לשנויי הכי אלא דניחא ליה למימר לעולם לא תיפוץ אי נמי נהי דלרבי יוחנן ליתא לדאיו דאמר לר' יהודה אין ברירה מ"מ מוכח שפיר דר' יוחנן לית ליה ברירה מדמשני לה אבל קשה דאפילו בתולה בדעת אחרים שמעי' לר' יהודה דלית ליה ברירה דתנן בשקלים (דף ט: ומייתי לה בפרק הוציאו לו (יומא דף נה.) דקאמר רבי יהודה לא היו שופרות לקיני חובה מפני התערובות ומפרש התם טעמא משום חטאת שמתו בעליה ומשום דלית ליה ברירה כדמוכח ההיא דאיו והשתא הא לרב בתולה בדעת אחרים אית ליה ברירה לרבי יהודה ולר' יוחנן ליתא לדאיו ואפי' בתולה בדעת עצמו יש לו ברירה.

שעורי הרב (סולובייצ'יק) מסכת גיטין דף כה עמוד ב

ד. תנאי וברירה

כתב רש"י (ד"ה ולכי מיית), "ואיירי ר' יהודה במה היא באותן הימים וכו' דכשנתן הגט הוא מספקא ליה אם יחיה אם ימות ותלה התנאי בדעת מי שמתו וחיי תלויים בידו וכשמת אמרינן הוברר הדבר דמשעת נתינה היה ראוי למות מחולי זה וכו' ואין זה כשאר תנאים שאדם מתנה בגט שבידו לקיימם ודעתו לקיימם כשמתנה עליהם ולכשנתקיים התנאי הוי גט למפרע דהתם לאו טעמא משום ברירה הוא אבל הכא דאין בידו ובשעת התנאי הוא ספק והתנאי מתקיים מאליו אי לאו משום ברירה לא הוי גט מחיים".

ונראה לבאר דבריו, שהאיבעיא בברירה דדעת מסופקת אינה אלא היכא שהספק לא נכנס לפרשת התנאים של תורה. שיסוד דברי המ"ד אין ברירה הוא שבדעת מסופקת ליכא סמיכת דעת, ויחידוש דין תנאי דפרשת תנאים הוא שיש דעת גמורה עבור המעשה וא"כ ליכא חסרון דסמיכת דעת. ועפ"ז נראה לבאר שרש"י מגדיר שתנאי הוא בידו של המקנה לקיימו כדי שיהיה למקנה סמיכת דעת גמורה בעד המעשה.

אך נראה דלא בעינן לזה דוקא שיהיה התנאי בידו של המקנה וסגי בידו של הקונה, והאומר שדי מכורה לך ע"מ שתתן לי מאתים זוז הוי תנאי כיון שהוא בידו של הקונה אף שאינו בידי המקנה. ולא אתי רש"י למעוטי אלא כגון ע"מ שירדו גשמים,¹¹ דלא חשיב תנאי ותלוי בדין ברירה משום שאינו לא בידי המקנה ולא בידי הקונה.

וביותר ביאור נראה, שאין הפירוש במעשה על תנאי שהמעשה הוא מעשה גמור אלא שהדעת מסופקת, ואם יתקיים התנאי יתברר שהיתה כאן דעת, ואם לאו יתבטל המעשה משום חסרון דעת; אלא הפירוש הנכון הוא, דיש דעת גמורה במעשה על תנאי, אלא דבעינן קיום התנאי כדי לקיים את המעשה. וא"כ צ"ל שיש חלות שם קיום התנאי שיש בכוחו לקיים את המעשה, והמעשה - ביחד עם קיום התנאי - מהווים את החלות.¹² ולכן אין בתנאי ענין לברירה דדעת, דאין בתנאי חסרון של דעת מסופקת, אלא שקיום התנאי מקיים את המעשה.

ואין להקשות, שאם קיום התנאי מקיים את המעשה למה לא בעינן בגירושין וקידושין על תנאי ב' עדים בשעת קיום התנאי לקיומי מילתא דדבר שבערוה. דדבר שבערוה דבעי ב' עדים הוא רק דבר הנגמר ע"י דעת בעלים,¹³ למעוטי קיום התנאי שא"צ דעת. והא דאיתא לקמן (עד ב), הרי זה גיטך על מנת שתתני לי מאתים זוז ונתנה לו מדעתו מגורשת על כורחו אינה מגורשת דנתינה בע"כ לא הויא נתינה, אין זה משום שקיום התנאי צריך דעת, אלא משום לשון נתינה, דבכל התורה כולה אין נתינה נקראת נתינה בלי דעת.

ויש להוכיח כדברינו שדין תנאי היינו שיש בקיום התנאי חלות שם המקיים את המעשה, מהא דאיתא בכתובות (ב ב) בהאומר הרי זה גיטך אם לא באתי מכאן ועד י"ב חדש ונאנס ולא בא, דלמ"ד יש אונס בגיטין, דהיינו דקיום תנאי באונס לא מהני, אין זה גט, ופירש רש"י (ד"ה דמדאורייתא), "שמצינו טענת אונס מן התורה שנאמר ולנערה לא תעשה דבר", הרי שרש"י סובר שיש אונס בגיטין הוא מדין אונס רחמנא פטריה דכל התורה כולה הנלמד מולנערה לא תעשה דבר. ומשמעות דברי רש"י להדיא כדברינו שדין תנאי הוא שקיום התנאי מקיים את המעשה, ולכן שפיר גמרינן מולנערה לא תעשה דבר שקיום התנאי באונס אינו יכול לפעול את החלות, כמו שמעשה באונס אינו פועל שום חלות בכל התורה כולה. שאם דין תנאי הוא שביטול התנאי מבטל את המעשה, צ"ל שיש אונס בגיטין, היינו שקיום התנאי באונס נחשב ביטול התנאי. ואין לומר כן, אלא מטעם אומדנא שהמתנה נתכוון שקיום תנאי באונס יחשב לביטול התנאי. אך לדברי רש"י א"א לומר כן, שאם היה זה מטעם אימדנא איננו צריכים לגזה"כ דולנערה לא תעשה דבר.

עוד יש להוכיח שיש בקיום התנאי חלות שם המקיים את המעשה, משיטת הרי"ף שמחילת התנאי מועלת שהגט יתבטל אף אם התנאי יתקיים (עיין בר"ן לקמן לח: בדפי הרי"ף). דבשלמא אם קיום התנאי מקיים את המעשה, שפיר

אפשר לבטל את התנאי שלא יועיל לקיים את המעשה, אבל אם מעשה על תנאי נחשב למעשה שלם וא"צ קיום התנאי כדי לקיימו, קשה להבין איך יועיל ביטול התנאי שהמעשה יתבטל אף אם התנאי יתקיים.

ועל פי דברינו יש לבאר את מ"ש רש"י שדין תנאי הוא רק במקום שקיום התנאי הוא בידי המקנה (או הקונה כמ"ש) ואינו בידי אחרים. דהיכא שקיום התנאי הוא בידי אחרים, אז דעת המקנה מסופקת היא ובעיני קיום התנאי לברר שיש כאן דעת, וא"כ יש בזה בעיא של דעת מסופקת דתליא בדין ברירה.

והנה הרמב"ן כתב כאן בחדושו בשם איכא דמפרשי דתנאי דמעכשיו אינו תלוי בברירה. ונראה שהרמב"ן אזיל בזה לשיטת חכמי ספרד דס"ל דבעינן משפטי התנאים רק בתנאי דאם ולא בתנאי דמעכשיו.¹⁴ ונראה שטעמם שרק בתנאי דאם יש דין תנאי שקיומו מקיים את המעשה, אבל בתנאי דמעכשיו יש גדר אחר, שאין בו חלות שם קיום התנאי המקיים את המעשה, אלא המעשה דמעיקרא הוא מעשה גמור והוא פועל את החלות, ודין התנאי הוא שביטול התנאי מבטל את המעשה. וכל כי ה"ג, ביטול המעשה הוא מדין טעות ולא מדין תנאי דפרשת התנאים, ולכן אין בתנאי דמעכשיו דין תנאי להצריך משפטי התנאים.¹⁵ ודעת חכמי אשכנז היא, שאף בתנאי דמעכשיו יש דין תנאי המקיים את המעשה שמצריך משפטי התנאים, אלא שהתנאי מקיים את המעשה לפעול את החלות למפרע.

ומעתה נמצא, דלשיטת חכמי ספרד שבתנאי דמעכשיו המעשה הוא מעשה גמור והתנאי אינו מקיים את המעשה, אין בתנאי דמעכשיו דעת מסופקת כלל. וא"כ אזיל הרמב"ן בשם איכא דמפרשי לשיטת חכמי ספרד¹⁶ במ"ש שתנאי דמעכשיו אינו תלוי בברירה, דכיון שאין שם דעת מסופקת אין מקום לברירה דדעת.¹⁷ אבל לשיטת חכמי אשכנז דבעינן משפטי התנאים בתנאי דמעכשיו הרי שגדרו כתנאי דאם שקיום התנאי מקיים את המעשה. ולפ"ז היכא דאינו בכלל פרשת תנאי, כגון תנאי שקיומו בידי אחרים אליבא דרש"י, יש דין ברירה אף בתנאי דמעכשיו.

והנה רש"י (ד"ה ולכי מיית) כתב שהוכח הגמרא מהא דהיום אם מתי שרבי יהודה אית ליה ברירה בתולה בדעת אחרים, היא ממה דרבי יהודה לא פליג ברישא וס"ל כת"ק שהגט חל. והרמב"ן כתב בשם איכא דמפרשי שההוכחה היא משיטת רבי יהודה הפרטית שבאותן הימים היא כאשת איש לכל דבריה. ונראה שהאיכא דמפרשי אזלי בזה לשיטתייהו שתנאי דמעכשיו אינו תלוי בברירה, ולכן אמרו שההוכחה היא ממה דס"ל לרבי יהודה שבאותן הימים היא כאשת איש, דאל"ה הגט חל למפרע והתנאי הוא תנאי דמעכשיו ואין מקום לברירה, ושוב אין ראייה ממה שרבי יהודה לא פליג ברישא דאית ליה ברירה. אבל רש"י אזיל לשיטת חכמי אשכנז שיש דין ברירה אף בתנאי דמעכשיו, ולכן לדידיה אף אם היה סבור רבי יהודה שהגט חל למפרע עדיין יש מקום להוכיח דאית ליה לר"י ברירה ממ"ש שהגט חל.

והנה הרמב"ן כתב שיש דין תנאי ולא דין ברירה אף בתנאי שקיומו אינו בידו של המקנה כגון ע"מ שירדו גשמים, דלא כשיטת רש"י שדין תנאי הוא רק היכא שבידו לקיימו. ונראה שביסוד הדבר סובר הרמב"ן כרש"י שבתנאי דפרשת התנאים יש דעת מקנה גמורה בעבור המעשה, ולכן בעיני קיום התנאי דהמקנה ואל"ה אין זה דין תנאי אלא דין ברירה, אלא שהרמב"ן סובר שאף קיום תנאי שאינו בידו יכול להצטרף לו להחשב קיום תנאי דידיה. אך בהא דשעה אחת קודם מיתתו, אף להרמב"ן אין זה דין תנאי אלא דין ברירה, דא"ל לומר שקיום התנאי מצטרף לו דא"ל ליחס קיום תנאי למת. עוד אמר הרמב"ן, שהתולה ברצון של עצמו או של אחרים תלוי בדין ברירה ולא בדין תנאי. ונראה שהביאור בזה הוא עפ"י מ"ש שתנאי חשיב דעת גמורה, ואשר על כן קיום התנאי שאינו מעשה ברור אלא תלוי ברצון ונפש, חשיבא כדעת מסופקת ולא מיקרי חלות שם קיום התנאי, וכיון שדעת מסופקת היא הדין תלוי בברירה.

תלמוד בבלי מסכת חולין דף יד עמוד א

הלוקח יין מבין הכותים, אומר: שני לוגין שאני עתיד להפריש הרי הן תרומה, עשרה מעשר ראשון, תשעה מעשר שני, ומיחל ושותה מיד, דברי ר"מ, רבי יהודה ורבי יוסי ור"ש אוסרין;

רש"י מסכת חולין דף יד עמוד א

הלוקח יין מבין הכותים - לאשמועינן דכותים חשודין על התרומה ואינן כעמי הארץ שהלוקח מהן א"צ להפריש תרומה גדולה כדתנן (סוטה דף מח) לפי ששלח יוחנן כהן גדול בכל גבול ישראל וראה שאין מפרישין אלא תרומה גדולה בלבד אלמא אתרומה לא חשידי ואשמועי' הכא דכותים חשידי אתרומה כדקתני שני לוגין שאני עתיד להפריש כו' ומשנה זו קודם תקנה דגזרו על יינם נשנית.

אומר שני לוגין כו' - אם אין לו כלים להפריש (כו') או שהיתה חשיכה בליל שבת שאין שהות להפריש.

הרי הן תרומה - בתוכו למאה לוג.

ומיחל - המעשר שני הואיל ויכול לתקנו באמירה בעלמא ולומר הרי הוא מחולל על מעות שיש לי בתוך הבית לא התירו לו חכמים לשתותו ולסמוך על הברירה אבל בתרומה ושאר מעשרות סמיכין אברירה ולאחר השבת כשיפרישם אמרינן הוברר הדבר שזו היא התרומה וזה לא שתה אלא חולין.

אוסרין - אלמא לרבי יהודה לית ליה ברירה וחייש שמא תרומה שתה.

רש"י מסכת מעילה דף כב עמוד א ד"ה רבי יהודה

רבי יהודה ור' יוסי ורבי שמעון אוסרין - עד שיפריש ממש דקסברי אין ברירה ואכל כוס וכוס יש לומר שהוא תרומה ומעשר ואפילו מראשון והא דר' יהודה ורבי יוסי ורבי שמעון קשיא אדרבי עקיבא דמודה שמוציא והולך עד האחרונה דכי היכי דהכא אמר אין ברירה דמן הראשון אמרין נמי שהוא תרומה ומעשר גבי הקדש נמי אכל פרוטה ופרוטה איכא למימר שהיא הקדש.

רש"י מסכת זבחים דף ג עמוד א ד"ה דאין ברירה

אין ברירה - וגריעה מסתמא דשמא בשעה שנכתב לא היה בדעתו של בעל לזו ואינתק לשם האחרת.

רש"י מסכת ביצה דף לז עמוד ב ד"ה אפילו חבית

אפילו חבית אסורה - דאין ברירה, ויש לומר: חלק שבא לזה - היה ראוי לחברו, ובין השמשות קנה חלק זה שביתת חברו.

רש"י מסכת עירובין דף לו עמוד ב ד"ה דאין ברירה

דאין ברירה - דכי בריר למחר, אמרין שמא אתמול כי קנה עירוב לאו דעתיה אהך הוה, אלא אאיך.

תוספות מסכת עירובין דף לז עמוד ב ד"ה אלא מעתה

אלא מעתה היו לפניו שני רמונים - וא"ת וליפוך ה"נ אי הוי טעמא משום דאין ברירה וי"ל דאי טעמא משום דאין ברירה הוא אין תימ' דודאי כיון דאין ברירה הכי נמי דלא הויה תרומה אבל אי מטעמא דבעינן ראשית ששיריה ניכרין ה"נ דבשני רמונים לא הויה תרומה והא בשני רמונים לא מסתברא שפיר האי טעמא ומיהו אי אמר התם האי טעמא דראשית ה"נ אית לן למימר גבי רמונים דלא מסתבר לפלוגי בהו והא דמיייתי מתרומת הכרי בתוכו ר' שמעון אומר קרא שם למאי דלא ידע דאיכא סביביו הוי מצי לאקשווי נמי לטעמא דאין ברירה ומהר"י מפרש דאי טעמא דרבי שמעון משום דאין ברירה אתי שפיר דודאי היתה אחת מהן תרומה ומותר הכהן לאכלן ואף על גב דאין ברירה דחד מינייהו ודאי תרומה אבל אטעמא דראשית פריך שפיר הכי נמי דלא הוי כלל תרומה ויהיה כהן אסור לאכלן וכן בההיא דתרומת הכרי בתוכו קרא שם וכהן מצי אכיל לכל מה שבתוך הכרי אף על גב דאין ברירה.

רי"ף מסכת גיטין דף לה עמוד א

גמ' תאנא ובלבד שימות ולכי מאית הוי גיטא והא קיימא לן אין גט לאחר מיתה אמר רבא באומר מעת שאני בעולם תנו רבנן ² ימים שבינתיים בעלה זכאי במציאתה ובמעשה ידיה ובהפרת נדריה ויורשה ומטמא לה [דף ע"ד ע"א] כללו של דבר הרי היא כאשתו לכל דבר אלא שאינה צריכה הימנו גט שני דברי ר' יהודה רבי מאיר אומר בעילתה תלויה רבי יוסי אומר בעילתה ספק וחכמים אומרים ³ מגורשת (ואינה מגורשת) לכל דבר ובלבד שימות:

בעל המאור מסכת גיטין דף לה עמוד א

ה"ג בספרי ספרד ובספרים הבאים משיבה וחכמים אומרים מגורשת לכל דבר ובלבד שימות מאי איכא בין ר' מאיר לר' יוסי אמר ר' יוחנן אשם תלוי איכא בינייהו לר' מאיר לא מיייתי לר' יוסי מיייתי חכמים היינו ר' מאיר איכא בינייהו דר' זירא לר' מאיר אית ליה לרבנן לית להו ובמקצת הספרים ובפי' הרב ר' שלמה ז"ל מוחלפת השיטה.

ר"ן (על הרי"ף) מסכת גיטין דף לה עמוד א

וחכמים אומרים מגורשת ואינה מגורשת לכל דבר ובלבד שימות. דמהיום משמע להו מיום המסירה ופרכינן בגמרא חכמים היינו ר' יוסי ומשנינן דאיכא בינייהו הא דר' זירא דא"ר זירא כל מקום שאמרו חכמים מגורשת ואינה מגורשת בעלה חייב במזונותיה דלר' יוסי כיון דאגידה גביה בחייו הרי היא כספק מגורשת דעלמא ולרבנן כיון שהדבר עומד להתברר אין הבעל חייב במזונותיה:

חדושי הרמב"ן מסכת גיטין דף עג עמוד ב

והכי גרסינן בתוספתא וחכ"א מגורשת לכל דבר ובלבד שימות, וכן גרסתן של גאונים ורבינו יצחק ור"ח ז"ל, וה"ג מאי איכא בין ר"מ לר' יוסי א"ר יוחנן אשם תלוי איכא בינייהו לר"מ לא מייתי לר' יוסי מייתי, פי' דלר"מ תלויה עד שימות או יתרפא, מת מגורשת למפרע ופטור, לא מת ודאי חייב חטאת, ולר' יוסי ספק לעולם, והיינו דאקשינן חכמים היינו ר"מ, איכא בינייהו דר' זירא, לר"מ אית ליה לרבנן לית להו.

רמב"ם הלכות גירושין פרק ט הלכה יט

ובכל אלו התנאים כל הימים שמנתינת הגט עד שימות ויתקיים התנאי הרי היא מגורשת לכל דבר, ובלבד שלא יתיחד עמה כמו שבארנו.